

Stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Handleiding

Inhoudstafel

I. Praktische fiche	3
II. Instructies.....	4
Cultionary.....	4
Stereotype, vooroordeel of discriminatie?.....	5
De Antidiscriminatiewet onder de loep: beschermde discriminatiecriteria.....	8
Genderwet.....	8
Antiracismewet.....	10
Antidiscriminatiewet.....	11
III. De Democratiefabriek en de sleutelcompetentie en eindterm burgerschap	13
Gelijkaardige workshops	14

I. Praktische fiche

	Doelgroep	Klasgroep vanaf de 1ste graad van het secundair onderwijs
	Aantal	6 tot 24 leerlingen
	Duur	2 lesuren
	Korte beschrijving	Dankzij de activiteit krijgen de leerlingen inzicht in de verschillen tussen stereotypes, vooroordelen en discriminatie, en in het verband tussen deze begrippen
	Doelstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - Nadenken over de definitie en oorsprong van stereotypes, vooroordelen en discriminatie - Het verband tussen deze begrippen begrijpen
	Materiaal	
	Te downloaden documenten	

II. Instructies

Scenario van de pedagogische tool "Stereotypes, vooroordelen, discriminatie"

Cultionary

Benodigd materiaal

- Lijst met woorden om te tekenen.
- Bladen papier (liefst in kleur) en potloden voor elke groep.
- Plakband om de tekeningen op te hangen.

Duur: 20 min.

Beschrijving

- Vorm groepen van maximaal vijf deelnemers en verdeel de bladen papier en de potloden.
- Duid per groep één deelnemer aan die de woorden hieronder in de opgegeven volgorde moet tekenen. De andere groepsleden proberen het woord te raden, alle groepen moeten telkens hetzelfde woord raden. Vraag daarna aan de groepen om een andere tekenaar te kiezen. Elk groepslid moet dus twee tekeningen door zijn groep laten raden.
Huis – Bloem – Boom – Chinees – Mexicaan – Gehandicapte – Vrouw – Homoseksueel – Arabier – Sloveen – IJslander
- Wanneer het signaal wordt gegeven, gaan de tekenaars terug naar hun groep en zetten ze het woord om in een tekening, terwijl de andere groepsleden proberen te raden waarover het gaat. Ze mogen geen cijfers, symbolen of woorden tekenen en ze mogen niet praten, behalve om te bevestigen wanneer het antwoord juist is.
- De andere groepsleden mogen alleen maar antwoorden suggereren, ze mogen geen vragen stellen.
- Na elke ronde moet de tekenaar van elke groep het woord onder de tekening schrijven, of deze nu klaar is of niet.
- Vraag hierna aan de groepen om hun tekeningen op te hangen, zodat ze de verschillende interpretaties en beelden bij de woorden kunnen vergelijken en bespreken.

Debriefing

- Werk met dezelfde groepen en vraag aan de deelnemers of ze de activiteit moeilijk vonden en waarom.
- Vraag hun dan om de tekeningen te bekijken en de verschillende beelden bij de woorden, maar ook de verschillende interpretaties te vergelijken. Zijn er gelijkenissen in de tekeningen? Waarom? Vraag hun of deze afbeeldingen al dan niet overeenkomen met de realiteit en vraag de tekenaars waarom ze deze afbeeldingen hebben gekozen om de woorden te tekenen.

- Ga nu in op de oorsprong van de afbeeldingen: zijn die positief of negatief? Hoe beïnvloeden ze onze relaties met de betrokken personen?
- Hang naast elke rij tekeningen een afbeelding met de verschillende illustratiemogelijkheden (zie leerlingenfiche).
- De deelnemers moeten uiteindelijk de functies van een stereotype kunnen bepalen: vereenvoudiging, veralgemening, categorisering, snel communicatiemiddel.

Tips voor de animator

Deze activiteit zal waarschijnlijk de meest directe en algemene stereotypes over anderen, vooral vreemdelingen en minderheden, naar boven brengen. Het is essentieel dat deze activiteit niet beperkt blijft tot de tekeningen, maar dat de groepen nadenken over de risico's van stereotypes en de oorsprong van de beelden die we hebben van anderen.

Ieder van ons heeft stereotypes nodig om een link te leggen met onze omgeving en de mensen die ons omringen. We dragen allemaal stereotypes met ons mee, dat is onvermijdelijk en noodzakelijk. Daarom mag er geen enkel oordeel worden uitgesproken over de stereotypes van de deelnemers. De evaluatie en het gesprek moeten bijdragen aan de bewustwording over wat stereotypes nu precies zijn: beelden en veronderstellingen die maar al te vaak weinig te maken hebben met de werkelijkheid. Alert zijn voor stereotypes en de risico's die ontstaan wanneer ze zomaar voor lief worden genomen, is absoluut de beste manier om vooroordelen die tot discriminatie kunnen leiden, te voorkomen.

Hierbij valt op dat we slechts zelden clichématige ideeën hebben over mensen met wie we weinig in contact staan. De tekeningen bij de twee laatste woorden (Sloveen en IJslander) zijn vaak gevarieerder. Dat betekent dat er veel minder stereotypes bestaan over categorieën van mensen die we minder goed kennen. We raden daarom aan om in de woordenlijst een minderheid op te nemen die aanwezig is in de regio waarvan de groep afkomstig is, en een andere die daar net niet vertegenwoordigd is en waarmee de groep waarschijnlijk weinig directe contacten heeft. Vraag de deelnemers om te reflecteren over de verschillen tussen de stereotypes en de redenen voor deze verschillen.

Een van de punten die tijdens het gesprek moeten worden aangekaart, is de oorsprong van stereotypes. Vraag de leerlingen naar de rol van de media, onderwijs op school, het gezin en de peergroup.

Stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Om de begrippen vooroordeel, stereotype en discriminatie te verankeren, vraagt u de leerlingen om de twee tabellen op fiches 2 en 3 in te vullen.

We raden aan om deze activiteit in groep uit te voeren, om uitwisselingen en het denkproces te stimuleren.

De oplossing vindt u hieronder.

Tabel 1: kenmerken van stereotypes, vooroordelen en discriminatie

Stereotype	Vooroordeel	Discriminatie
Bloem = 	Alle bloemen zijn wit en geel en zijn lelijk	Ik ga alle bloemen in de tuin plukken omdat ze lelijk zijn
Vergemening van een eigenschap naar een groep	Oordeel, negatieve evaluatie	Gedrag dat geen rekening houdt met het gelijkheidsprincipe
Geloof	Emotie	Actie
We geloven er niet per se in, maar we kennen ze wel	Gebaseerd op het stereotype, we geloven het stereotype	Gebaseerd op stereotypes en vooroordelen
Vereenvoudigt de werkelijkheid om beter te anticiperen	<u>Mening</u> die wordt aangenomen bij gebrek aan voldoende informatie of praktijk	Aparte behandeling van persoon in vergelijking met de groep

Tabel 2: stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Stelling	Stereotype, vooroordeel of discriminatie?
Vrouwen dragen rokken.	Stereotype
We gaan een Afrikaan aanwerven, want die is geschikter om debatten te voeren over de kolonisatie.	Discriminatie
Afrikanen zijn arm.	Stereotype
Vrouwen dragen rokken om mannen uit te dagen.	Vooroordeel
We gaan aan een man vragen om die verhuizing te doen; dat is efficiënter want hij is sterker.	Discriminatie
Italianen praten met hun handen.	Stereotype
Vlamingen zijn ijverig en goed georganiseerd.	Stereotype
Mannen zijn agressief en kunnen dus nooit een goede directeur zijn.	Vooroordeel
Homoseksuelen hebben maniertjes en dus riskeren ze om buitengesloten te worden.	Vooroordeel
We gaan een man aanwerven, want een vrouw is te zachtvaardig voor die functie.	Discriminatie
Ik ga mijn appartement verhuren aan een Belg, want een Spanjaard zal waarschijnlijk niet op tijd betalen.	Discriminatie
Marokkanen zijn moslims.	Stereotype
We gaan de moslimgemeenschap strenger in de gaten houden, want omdat het moslims zijn, zijn het mogelijk terroristen.	Discriminatie
Mannen kunnen geen meerdere dingen tegelijk doen.	Stereotype
Insecten zijn schadelijk en niet eetbaar.	Stereotype
Vrouwen babbelen veel, ik zal me waarschijnlijk niet kunnen concentreren in die groep.	Vooroordeel

De Antidiscriminatiewet onder de loep: beschermde discriminatiecriteria¹

In België bestaan er drie federale wetten die samen de antidiscriminatiewetgeving vormen: de Genderwet, de Antiracismewet en de Antidiscriminatiewet.

Deze teksten onderscheiden samen verschillende discriminatiecriteria. Discriminatie op grond hiervan is verboden en strafbaar:

- **Genderwet:** geslacht, zwangerschap, bevalling, het geven van borstvoeding, moederschap, adoptie, medisch begeleide voortplanting, genderidentiteit, genderexpressie, zogenaamde 'geslachtsverandering', seksekenmerken, vaderschap, meemoederschap.
- **Antiracismewet:** nationaliteit, nationale of etnische afstamming, zogenaamd 'ras', huidskleur en afkomst (Joodse oorsprong).
- **Antidiscriminatiewet:** handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, burgerlijke staat, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, gezondheidstoestand, fysieke of genetische eigenschap, geboorte, sociale afkomst en taal.

- Verdeel de klas in vier groepen. Elke groep moet vijf afbeeldingen bespreken die met een van de drie wetten te maken hebben: één groep werkt op de Genderwet, een andere groep op de Antiracismewet en twee groepen op de Antidiscriminatiewet.

- Geef hun de vijf afbeeldingen en de lijst met de discriminatiecriteria die de wet beschermt.

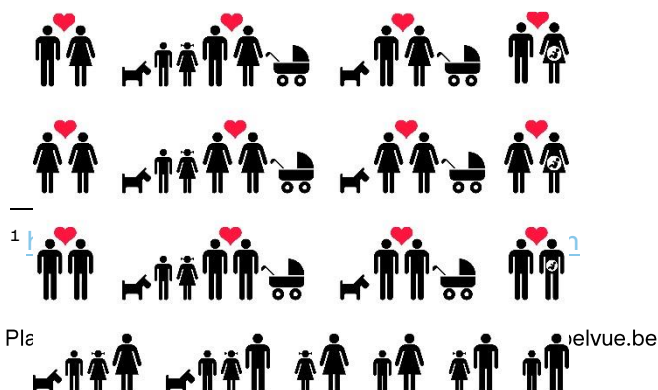
- Vraag hun om het discriminatiecriterium van elk van de afbeeldingen te bepalen en een voorbeeld te geven.

- Vraag aan elke groep om hun interpretatie van de afbeelding en het voorbeeld uit te leggen.

Genderwet

Geslacht, zwangerschap, bevalling, het geven van borstvoeding, moederschap, adoptie, medisch begeleide voortplanting, genderidentiteit, genderexpressie, zogenaamde 'geslachtsverandering', seksekenmerken, vaderschap, meemoederschap.

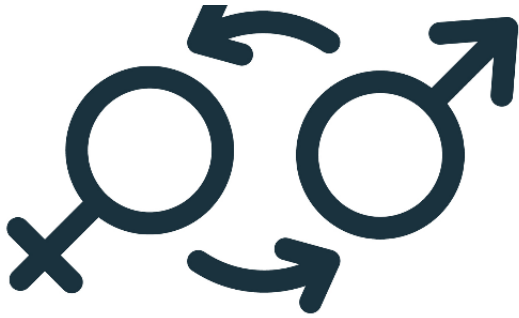
Zwangerschap, het geven van borstvoeding, bevalling, adoptie, medisch begeleide voortplanting

Genderexpressie

Zogenaamde 'geslachtsverandering'

Geslacht

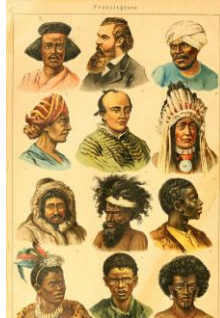
Genderidentiteit

Antiracismewet

Nationaliteit, nationale of etnische afstamming, zogenaamd 'ras', huidskleur en afkomst (Joodse oorsprong).

Zogenaamd 'ras'

Nationaliteit

Nationale of etnische afstamming

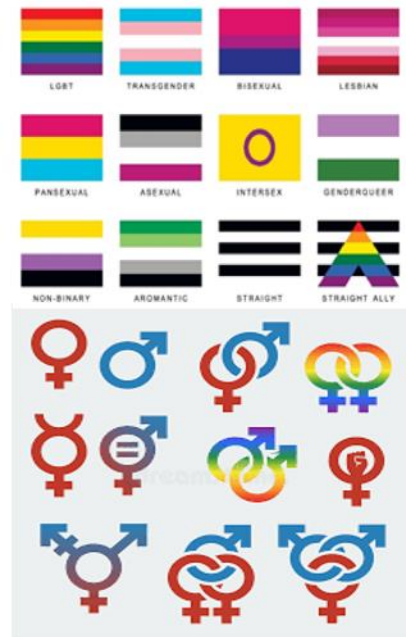
Huidskleur

Afkomst

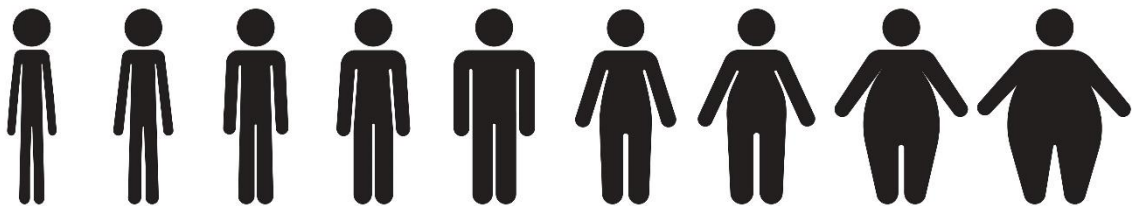
Seksuele geaardheid

Vermogen

Fysieke of genetische eigenschappen

Leeftijd

III. De Democratiefabriek en de sleutelcompetentie en eindterm burgerschap

Sinds 2018 vormen 16 sleutelcompetenties de basis van de nieuwe eindtermen, die geformuleerd worden in functie van die sleutelcompetenties.

Een van de **sleutelcompetenties** is "Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven²". "Er gaat aandacht naar identiteit, diversiteit, participatie, dialoog, politiek en democratische principes".

Verschillende bouwstenen van deze sleutelcompetentie komen expliciet aan bod in de Democratiefabriek:

- De dynamiek en de gelaagdheid van (eigen) identiteiten duiden.
- Omgaan met diversiteit in het samenleven en het samenwerken.
- Geïnformeerd en beargumenteerd met elkaar in dialoog gaan.
- Democratische principes en democratische cultuur kaderen binnen de moderne rechtsstaat.

Elke bouwsteen van de sleutelcompetentie Burgerschap is verder uitgewerkt in de **eindterm** "Burgerschap", in alle graden van het secundair onderwijs³.

Ook hier zijn duidelijke linken met de Democratiefabriek. Enkele voorbeelden per graad:

Eerste graad:

7.1 De leerlingen lichten de gelaagdheid en de dynamiek van identiteiten en de mogelijke gevolgen ervan voor relaties met anderen toe.

7.4 De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe.

7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.

7.16 De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid, voor zover het relevant is voor hun eigen leefwereld.

Tweede graad:

7.1 De leerlingen lichten toe hoe persoonlijke identiteiten zich verhouden tot verschillende groepsidentiteiten.

² Zie <https://www.kwalificatiesencurriculum.be/sites/default/files/atoms/files/Sleutelcompetentie%20Burgerschap.pdf>

³ Voor de eindtermen, zie: <https://onderwijsdoelen.be/>. Opgelet, deze nieuwe eindtermen zijn gradueel ingevoerd. Voor de eerste graad secundair vanaf 1 september 2019, voor de tweede graad secundair vanaf 1 september 2021 en voor de derde graad vanaf 1 september 2023.

7.4 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk om te gaan.

7.8 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om op een geïnformeerde wijze in dialoog te gaan over maatschappelijke uitdagingen.

7.18 (voor ASO, KSO, TSO met finaliteit doorstroom) De leerlingen onderzoeken concrete situaties met betrekking tot mensenrechten.

7.18 (voor KSO, TSO met dubbele finaliteit en voor BSO met finaliteit arbeidsmarkt) De leerlingen beschrijven concrete situaties met betrekking tot mensenrechten.

Derde graad:

7.1 De leerlingen onderzoeken de interactie tussen verschillende lagen van identiteiten.

7.4 De leerlingen hanteren strategieën om met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk om te gaan.

7.7 De leerlingen zijn bereid om in dialoog hun mening te ontwikkelen en bij te sturen.

7.20 (voor ASO, KSO, TSO met finaliteit doorstroom) De leerlingen onderzoeken in concrete situaties het belang en de impact van mensenrechten.

Gelijkaardige workshops

Discrimin'action

Democracy